

*Т. Г. Сиволап,
аспірант, Запорізький національний технічний університет*

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В РЕГІОНІ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У статті досліджуються основні положення фінансової реструктуризації, сутність фінансової реструктуризації промислового комплексу та її місце в сучасній економіці.

The article investigates the main conditions of the financial restructuring, the essence of the financial restructuring of industrial complex and its place in a modern economy.

Ключові слова: фінансова реструктуризація, фінансове оздоровлення, комплексний розвиток, реструктуризація боргу, реструктуризація активів, групи підприємств, власний та позичковий капітал, промисловий комплекс, заходи для стабілізації роботи.

Key words: the financial restructuring, financial sanitation, complex development, debt restructuring, restructuring of assets, group of enterprises, equity and debenture capital, industrial complex, measures for work stabilization.

ВСТУП

Під час кризи вивчення проблем фінансової реструктуризації промислових комплексів є особливим і значним завданням просторової економіки. Інноваційним підходом до створення промислових комплексів та удосконалення механізму керування на фінансовому рівні в групі промислових підприємств є новим напрямом фінансової реструктуризації промисловості. Серед науковців найбільшу увагу проблемам фінансової реструктуризації промисловості приділяли І.М. Акімов, Л. Батенко, Л. П. Белих, М.Д. Білик, Л. Водачек, Л. Воротіна, Н. Волошанюк, А. Гальчинський, В. Геєць, В.М. Гринова, Н.А. Москаленко, І.П. Отенко, О.О. Терещенко, В.П. Семиноженко, М.В. Стецько.

Реструктуризація — (від латинської "structura" — будова, розташування, порядок та англійської "re" — знову, наново, ще раз, назад) перебудова, котра, як процес перманентний, пропонує шляхи до стабілізації роботи промислових підприємств у особливій економічній ситуації не тільки в однорідних галузях, які мають зв'язки між підприємствами на основі взаємоза-

мінної продукції, а й у групах різних підприємств, що знаходять додаткові джерела функціонування, пов'язаних між собою виробничими спільними цілями та спрямовують свою діяльність на розв'язання регіональної та народногосподарської проблеми.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — дослідити основні положення фінансової реструктуризації промисловості. Відповідно завданнями статті є:

- обґрунтування поняття фінансової реструктуризації промисловості;
- з'ясувати основні теоретичні положення фінансової реструктуризації в групі промислових підприємств;
- запропонувати можливі зміни теоретичного визначення "фінансова реструктуризація підприємства", "фінансова реструктуризація промислового комплексу в регіоні".

РЕЗУЛЬТАТИ

Створення та розвиток промислових комплексів дозволяє більш ретельно аналізувати стан галузі та

дозволяє чітко уявити напрям для генерування ресурсів — такий підхід підтримують напрями фінансової реструктуризації промисловості. Промисловий комплекс — це сукупність певних груп галузей, для яких характерний випуск спорідненої продукції або виконання схожих робіт або послуг. Наприклад, в паливно-енергетичний комплекс входить нафтова, газова, вугільна, торф'яна, сланцева галузі, а також тепло і електроенергетика. В кожному регіоні є особливі завдання для створення найкращої середи для промислових комплексів.

Вдале географічне розташування міста і самого промислового комплексу є запорукою успішного розвитку бізнесу в будь-якому регіоні або в країні.

Вчені-економісти розглядають термінологічне значення фінансової реструктуризації промислового комплексу з різних боків.

Наприклад, науковці Л. Воротіна та З. Шершньова вважають фінансове реструктурування одним з інструментів пасивної (короткострокової) реструктуризації [1, с. 53], де головним є саме стабілізація промислового підприємства. М.Д. Білик вважає метою проведення фінансової реструктуризації відновлення фінансової рівноваги при загрозі банкрутства [2].

Досить часто під процесами реструктуризації розуміють певні зміни у значенні фінансових показників. Дослідження дає можливість стверджувати, що заходи для короткострокової перспективи мають більш швидкий фінансовий результат. Попередження банкрутства відбувається, як правило, за рахунок зупинки зростання боргових зобов'язань, "розчистки" активів, домовленості щодо боргів (реструктуризація боргу), економії за рахунок дубльованих операцій. Значну роль відіграє й створення умов для приваблення інвесторів. Тобто фінансова реструктуризація покликана призначити "рецепт" для термінового оздоровлення підприємства, групи підприємств, які пов'язані між собою виробничими стосунками та мають спільні фінансові проблеми.

Підкреслює таке положення і точка зору Л.І. Федулової, яка розуміє під оздоровчою реструктуризацією також саме фінансову реструктуризацію, направлену на поліпшення фінансового стану підприємства шляхом вжиття експрес-заходів: збільшення (зменшення) заборгованості, зниження вартості капіталу [3]. Звідси ми можемо констатувати, що експрес-заходи є доцільними саме в короткій відірзок часу та їх метою не є масштабні зміни в промисловому виробництві. Після втручання термінових заходів щодо стабілізації роботи промислових підприємств необхідна розробка інвестиційно-інноваційного напрямку, який дає новий життєвий подих промисловим підприємствам.

На думку вітчизняних науковців Є. Андрущак, О. Підхомного, Л. Батенко, Л. Федулової, під фінансовою реструктуризацією слід розуміти також здійснення змін у структурі капіталу з метою підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства [3; 4; 5]. Проте виникає особлива проблема щодо процесів управління. Як зазначено українськими вченими, особливий інтерес викликає такий факт, що до теперішнього часу перед вітчизняною наукою питання про управління оборотним капіталом не стояло

[6, с. 35], тому що в нашій країні всі складові процесу управління, такі як облік, аналіз, контроль і прогнозування, були і є предметами різних наук.

Фінансові фактори, на думку О. Зборовської, підкреслюють також обмеження ефективності формування й використання оборотного капіталу. Недостатня розвиненість ринку капіталів [6, с.36], висока вартість банківських кредитів, незначні фінансові можливості більшості підприємств не дають змогу одержати джерела оборотного капіталу на прийнятних умовах.

Тому одним із завдань саме фінансової реструктуризації цілком можна вважати й управління кредитними відносинами як окремих підприємств, так і підприємств-суміжників промислового комплексу.

Такі вчені, як В. Гриньова, А. Гриньов, під реструктуризацією розуміють саме зростання збуту як результат успішного проведення фінансової реструктуризації [7]. Проте слід розуміти, що під час кризи доцільним є розробка заходів, що направлена не на більш успішну реалізацію продукції, але й, в першу чергу, на адаптацію промислового підприємства в сучасних ринкових умовах, коли дієздатність покупців значно знижується.

Український науковець Стецько М.В. [8, с. 116—123] зазначив, що коли зростання курсу акцій відповідає надто високим темпам зростання грошових потоків, які підприємство не в змозі забезпечити, то може означати, що ринок очікує поглинання підприємства іншими суб'єктами та відповідну зміну менеджменту. Таке положення викликає особливий інтерес.

По-перше, при формуванні стратегії реструктуризації промислових підприємств обов'язково слід враховувати світову економічну ситуацію, що впливає на розвиток галузі та на ступінь можливості створення промислових комплексів: чинники глобалізації, розвиток інформаційних технологій, розвиток товарних та фінансових ринків, нова менеджеріальна культура.

По-друге, Л. П. Бєлих [9, с. 226] вважає, що саме менеджмент є сукупністю трьох широких сфер процесу праці (які також мають вплив на перебудову капіталу) — блоків змісту, процесу й контролю. Блок змісту включає поставлення завдань і роботу над їх вирішенням як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах. Блок процесів описує спосіб реалізації блоку змісту або методи ухвалення управлінських рішень. Блок контролю (координації ухвалюваних управлінських рішень) включає види діяльності, які відстежує менеджер, і певні операції, які він контролює. Фінансова реструктуризація охоплює питання методичного прогнозування та, спираючись на вищезазначене, не може розглядатися односторонньо: комплекс заходів всіх видів реструктуризації (менеджеріальної, управлінської та виробничої) дозволить більш прозоро вирішити проблеми взаємопов'язаних спільними цілями промислових підприємств; блоки змісту, процесу й контролю — синтезують основні цілі реструктуризаційних процесів.

З цього приводу заслуговує уваги й визначення реструктуризації В.М. Гриньової [10, с. 66], що реструктуризація може проводитися різними шляхами: 1) проблеми реструктуризації можуть розв'язуватися безпосередньо на макрорівні економіки, тобто на кожному промисловому підприємстві за допомогою цілеспрямованого підбору стратегічних інвесторів, здатних надати необ-

хідний капітал і привнести сучасний досвід управління; 2) реструктуризація може бути результатом загально-системних змін в економіці, що проводяться швидко і комплексно. Проте під організаційною реструктуризацією В. М. Гриньова розуміє комплекс заходів, направлених на наближення розмірів промислового підприємства і його підрозділів до вимог конкурентного ринкового середовища.

Фінансова реструктуризація, як вважає В. Гриньова [10, с. 66], — це не тільки міра з розчищення балансу промислового підприємства, упорядкування активів компанії за критеріями ринкової економіки. Фінансова реструктуризація промислового комплексу виступає в ролі, яка оптимізує співвідношення позикових і власних коштів підприємств промислового вузла (містоутворюючих підприємств), а також упорядковує управління позиковими ресурсами, що значно підвищує ефективність його діяльності в цілому.

Фінансові аспекти підкреслені й в працях іноземних науковців, котрі вважають, що реструктуризація є як специфічним видом фінансової діяльності [11], так і вдосконаленням управління й фінансових відносин із метою фінансового оздоровлення [12]. Особливе значення має перехресна та комбінована мережа взаємозв'язків володіння капіталів між групою промислових підприємств з метою стабілізувати виробництво продукції, що і є головним завданням фінансової реструктуризації промислового комплексу.

Дослідження різних форм реструктуризації дає підстави стверджувати, що фінансова реструктуризація торкається зміни структури і розмірів власного та позичкового капіталу промислових підприємств, тому, формуючи цілі і завдання [6, с. 37] фінансового управління підприємством, необхідно забезпечити взаємозв'язок з можливими рішеннями у сфері управління оборотним капіталом, де, погоджуючи всі фінансові рішення, можна уникнути зайвих витрат, стабілізувати або поліпшити фінансовий стан підприємства, одержати додатковий прибуток.

Як було зазначено вище, інвестиційна діяльність також відіграє значну роль у процесі фінансової реструктуризації — зміни структури й розмірів власного та позичкового капіталу все частіше відбуваються саме за допомогою припливу інших фінансових потоків, а такий факт, як заморожування інвестиційних вкладень, зниження вартості кредитного фінансування — все це є заходами, спрямованими на зміну обсягів та структури активів та пасивів. На підставі дослідження слід зазначити, що висока вартість банківських кредитів не дає можливості одержати джерела оборотного капіталу, тому термінове передання прав власності на невикористовувані основні фонди є простим і вигідним для великих промислових структур.

Реструктуризація промислового комплексу, або промислового вузла, як встановлено науковцями [13, с. 33], відображає взаємопов'язані зміни структур, що забезпечують функціонування промисловості регіону в цілому. Реструктуризація [13, с. 33] передбачає зміни саме виробничої програми й пов'язані з цим нововведення в таких структурах: виробничій — складові виробничо-технічної бази; функціональній — при реалізації функції суспільного поділу праці; інформаційній —

використовувані інформаційні системи; організаційній — економіко-правові форми та прийняті на підприємстві розподіл прав й обов'язків; кадровій — професійний і кваліфікаційний склад працівників; фінансовій — активи та пасиви. На підставі зведених фактів ми можемо констатувати, що фінансова реструктуризація "поликана" покращувати фінансові показники завдяки цілій поновленій виробничій програмі як діяльності окремого підприємства, так і цілого промислового комплексу в регіоні, створення якого є першочерговим завданням під час особливої економічної ситуації в країні. Дослідження дає можливість стверджувати, що є сенс виділити фінансову реструктуризацію промислового комплексу в окремий напрям реструктуризації, що об'єднує в собі заходи щодо удосконалення фінансових відносин групи підприємств, поєднаних виробничими, фінансово-управлінськими та адаптаційними цілями, із внутрішніми та зовнішніми інтересами; її метою є не тільки прозорі першочергові заходи щодо стабілізації роботи таких підприємств, а й розробка інвестиційно-інноваційного механізму для подальшого розвитку промислового комплексу.

На підставі дослідження ми можемо констатувати як факт, що коли аналіз прозоре відзеркалює скрутне становище в майбутньому для підприємств промислового комплексу, тоді є головним "включення" першочергових заходів фінансової реструктуризації, завдяки яким можливо заздалегідь створити умови на підприємстві для стабільного його функціонування та зробити такі підприємства менш збитковими.

Як встановлено вченими-економістами, іноді під фінансовою реструктуризацією розуміють зміну форм власності та проведення приватизаційних та постприватизаційних процедур [13, с. 33]. Таке положення говорить про те, що промислові підприємства, які зазнають фінансових труднощів та мають надмірні зобов'язання, є збитковими та не можуть самостійно вийти з кризового становища, тому вищезазначені процедури є доцільним варіантом збереження та продовження функцій таких підприємств.

Науковці Л. Ф. Кальченко, А. Г. Мендрул [14, с. 30] стверджують, що повне використання потенціалу зростання на рівні господарського об'єкта можливе лише при фінансовій стабілізації. Зміни в організаційних та виробничих структурах та заходи, які забезпечують як мінімум вихід на беззбитковий режим роботи, є необхідним завданням фінансової реструктуризації. Далі ж повинні бути задіяні механізми використання переваг, що є в підприємствах, залучені фінансові ресурси на основі підвищення інвестиційної привабливості, сформована ефективна система управління [14, с. 32]. Таким чином, можливо під фінансовою реструктуризацією розуміти не тільки стабілізаційні заходи роботи промислового підприємства або промислового вузла, які направлені на стійку роботу за рахунок організаційної діяльності, а й створення механізмів використання переваг та впровадження інвестиційних ін'єкцій, які дають поштовх до зростання рівня промисловості за рахунок технологічних характеристик продукції.

В. Г. Крижановський, В. І. Лапешков, В. І. Лютер [15, с. 102] вважають, що реструктуризація це зміна технологічної, виробничої, загальногосподарської та органі-

заційної структур, а також балансу, з метою збереження (розширення) ринків збуту, доходів і капіталу. Слід підкреслити, що зміна технологічної структури не дає можливості розглядати її в короткостроковому періоді, оскільки така перебудова потребує багато часу.

На думку Н. Волошанюк [16, с. 12], реструктуризацією можна назвати процес зміни структури витрат та доходів з метою покращення інвестиційної привабливості підприємства, а також підвищення курсу його акцій на фондовому ринку. Автор вважає [16, с. 30], що визначальними позиціями у понятті "фінансова реструктуризація підприємства" є термін "оновлення", "удосконалення фінансово-економічних відносин", "збільшення доданої вартості".

Ковалев А.І., Терещенко О.О. [17, 18] підкреслюють значення реструктуризації у контексті забезпечення антикризового управління підприємством. Такий підхід ще раз доводить, що реструктуризація діє шляхом комплексних заходів, направлених на оздоровлення промислового підприємства або групи підприємств-суміжників.

Є актуальною проблема проведення взаємозаліків між великою структурою, підприємствами-кредиторами та регіональним бюджетом під час фази кризи національної економіки. Заслугує уваги й такий факт, коли сутність фінансової реструктуризації вбачають у "... трансформації фінансової системи..." [19, с. 57] — інноваційний підхід просторової економіки дозволяє фінансову реструктуризацію розглядати як допоміжний елемент у формуванні кластерної економіки.

Фінансова політика (як фінансова реструктуризація) дозволяє розподіл промислових підприємств на ряд дрібних, такі факти говорять про наявність єдиного виходу з кризового становища групи підприємств, коли одне з дрібних дочірніх підприємств припиняє своє існування і своїм майном покриває заборгованість великого промислового підприємства. Вчений-економіст Д.В. Нізалов також [20, с. 67] під реструктуризацією промислового підприємства розуміє процес зміни певних параметрів підприємства для приведення їх у відповідність з параметрами зовнішнього середовища й досягнення певної мети. Під параметром мається на увазі сукупність показників, що характеризують ту або іншу сферу діяльності. Для підприємства виділяються параметри структури власного капіталу та контролю, управління, організаційної структури, фінансового стану, економічного стану, виробництва, збуту тощо. Під змістом терміна "реструктуризація підприємства" Д.В. Нізалов [20, с. 68], в першу чергу, має на увазі: зміни структури активів, власного капіталу, зобов'язань, організаційної структури, форм і методів управління, у виробничому циклі, юридичну реорганізацію, надання фінансової допомоги та ліквідацію. На формування додаткового капіталу впливають виробничі, маркетингові, фінансові фактори.

Слід зазначити, що фінансові фактори обов'язково

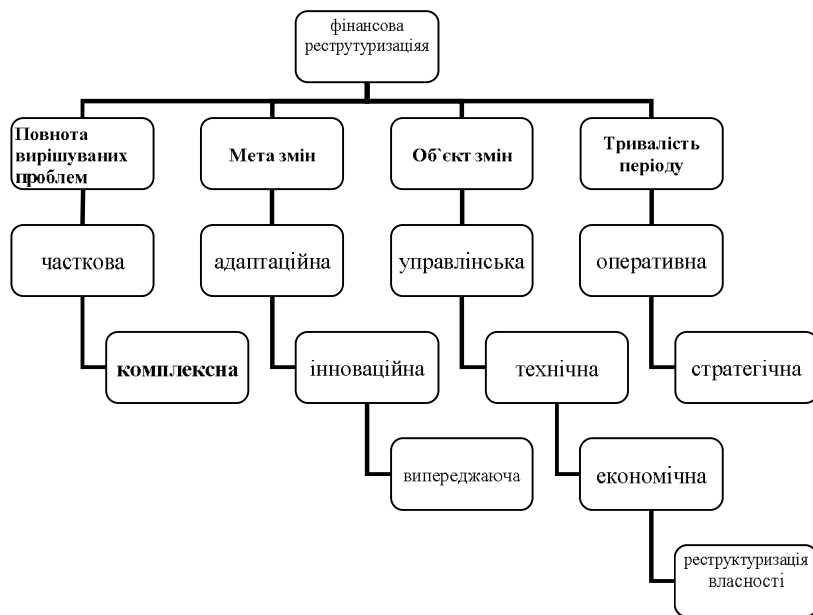

Рис. 1. Фінансова реструктуризація та її зв'язок з іншими видами реструктуризації

обмежують ефективність формування й використання оборотного капіталу промислових підприємств, а такі процеси, як "злиття", "поглинання", "реорганізація", можуть стати напрямом укріплення, перебудов та формування промислових комплексів. Слід зазначити й таке, що за характером зв'язку між галузями, на думку С.І. Іщук [21, с. 19], розрізняють такі основні типи міжгалузевих промислових комплексів: 1) галузі, підприємства яких займаються видобутком (вирощуванням) сировини та її переробкою...; 2) однорідні галузі, які мають зв'язки між підприємствами на основі взаємозамінної продукції...; 3) сукупність кількох галузей, підприємства яких спрямовують свою діяльність на розв'язання певної народногосподарської або регіональної проблеми: комплекси галузей між підприємствами яких розвиваються зв'язки для досягнення певної мети, заданої їм певною програмою.

Отже, цілком можливо припустити, що фінансова реструктуризація є й допоміжним заходом при формуванні міжгалузевих комплексів, в результаті диференціації та диверсифікації структури промислового виробництва. Російський вчений Алпатов А.А. [22, с. 22] розглядає реструктуризацію як комплексне перетворення діяльності підприємства, яке передбачає зміну структури виробництва, активів, пасивів та системи управління в мету підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності підприємства на ринках збуту продукції.

Підкреслює таку думку й професор М.Д. Білик [2, с. 276], що фінансова реструктуризація пасивів балансу підприємства за своїм змістом являє собою різні види конвертації боргу, акціонерного капіталу та продажу змішаних фінансових інструментів нового випуску.

ВИСНОВКИ

Дослідження дає можливість стверджувати, що є сенс виділити фінансову реструктуризацію промислового комплексу в окремий напрям реструктуризації, що об'єднує в собі заходи щодо удосконалення фінансо-

вих відносин групи підприємств, поєднаних виробничими, фінансово-управлінськими та адаптаційними цілями із внутрішніми та зовнішніми інтересами. Слід звернути особливу увагу на перехресну та комбіновану мережу взаємозв'язків володіння капіталів між групою промислових підприємств. Важливим є чіткий попереджаючий прогноз, який призначений прозоро висвітлювати очікуване скрутне становище в майбутньому для підприємств промислового комплексу. Головним "сигналом" для "включення" заходів фінансової реструктуризації завжди є показники діяльності промислових підприємств, а завданням фінансової реструктуризації — необхідність заздалегідь створити механізм заходів для стабільного функціонування промислового підприємства та його виходу на новий рівень.

Фінансова реструктуризація ("перебудова капіталу") промислових комплексів, залежно від складу їх компонентів, взаємозв'язків виробництв, спеціалізації, безумовно, відрізняється за своїм напрямом. Структура промислових комплексів, як правило, формується під впливом ресурсної бази. На основі розвитку виробничого комбінування виділяють комплекси-комбінати, які мають зв'язки при послідовній обробці сировини на виробництві, комплексному використанні енергії. Зазвичай в структурі таких комплексів просліджується наявність головного підприємства і ряд підприємств-суміжників, з якими воно кооперується. Оскільки заходи фінансової реструктуризації промислових комплексів направлені на стабілізацію роботи таких комплексів, у першу чергу, є сенс за рахунок комплексів локального характеру — промислових регіональних вузлів, шукати подальшого рішення й у регіонах з високою концентрацією промислових підприємств. Під час кризи такий напрям може слугувати одним із завдань фінансової реструктуризації: причиною якої, як правило, є фінансова криза на промислових підприємствах або її загроза.

Література:

1. Воротіна Л. Реструктурування як шлях відновлення платоспроможності підприємства / Л. Воротіна // Бюлетень з корпоративного управління. — 2001. — № 9. — С. 27—31.
2. Білик М. Д. Фінансова реструктуризація та її оцінка / М. Д. Білик // Економіст. — 2000. — № 9. — С. 22—27.
3. Федулова Л. І. Методологічні підходи до управління реструктуризацією підприємств / Л. І. Федулова // Проблеми науки. — 2002. — № 5. — С. 54—59.
4. Андрущак Е. М., Підхомний О. М. Управління фінансовими ресурсами в процесі реструктуризації підприємств / Е. М. Андрущак, О. М. Підхомний // Фінанси України. — 2002. — № 7. — С. 30—38.
5. Батенко Л. П. Реструктуризация как путь к финансовому оздоровлению и прибыльности предприятия / Л. П. Батенко // Бухгалтерия. — 2000. — № 3. — С. 116—119.
6. Зборовська О. М. Управління оборотним капіталом промислових підприємств // Дис. кандидата економічних наук: 08.00.08 / Зборовська О. М. — К., 2006. — 215 с.

7. Гриньова В. М., Гриньов А. В. Фінансова реструктуризація промислових підприємств / В. М. Гриньова, А. В. Гриньов // Фінанси України. — 2002. — № 10. — С. 10—15.

8. Стецько М. Використання "сигналів" з ринку капіталів для прийняття фінансових рішень / М. Стецько // Світ фінансів. — 2007. — Вип. 1. — С. 116—123.

9. Белых, Людмила Претровна. Реструктуризация предприятий: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / Л. П. Белых. — 2-ое изд., доп. и перераб. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 511 с.

10. Гриньова В. М. Функціонально-вартісний аналіз в інноваційній діяльності: монографія. — Харків: ВД "ННЖЕКТ", 2004. — 124 с.

11. Picot G. Handbuch Mergers&Acquisition. — Stuttgart: Schaeffer-Poeschel Verlag, 2002. — S. 274.

12. Volkart R. Corporate Finance: Grundlagen von Finanzierung und Investition. — Zurich: Versus, 2003. — S. 575.

13. Водачек Л., Водачкова О. Стратегия управления инновациями на предприятии / Сокр. пер. со слов. М.: Экономика, 1989. — 166 с.

14. Кальниченко Л. Ф., Мендрул А. Г. Реструктуризация предприятий в условиях становления рыночной среды // Экономика Украины. — 2000. — № 10. — С. 27—33.

15. Крыжановский В. Г., Лапешков В. И., Лютер В. И. и др. Антикризисное управление: Учебное пособие для студентов техн. вузов / Под ред. Э. С. Минаева и В. П. Панагушина. Московский государственный авиационный университет. — М., 1999. — 432 с.

16. Волошанюк Н. В. Фінансова реструктуризація підприємств (на прикладі підприємств гірничо-металургійного комплексу України): дис. ... кандидата економічних наук: 08.00.08 / Н. В. Волошанюк. — К., 2009. — 219 с.

17. Ковалев А. И. Управление реструктуризацией предприятий / А. И. Ковалев. — К.: АВРИО, 2006. — 368 с.

18. Терещенко О. О. Фінансово-економічні аспекти санаційної реорганізації підприємства / О. О. Терещенко // Проблеми формування ринкової економіки. Міжвід. наук. зб. Вип. 9. — К.: КНЕУ, — 2001. — С. 290—301.

19. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: [монографія] / Федосов В., Опарін В., Львовчкін С. / за наук. ред. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2002. — 387 с.

20. Нізалов Д. В. Основні напрями структурної реструктуризації промислових підприємств України // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. — 1997. — № 8. — С. 66—68.

21. Іщук С. І. Промислові комплекси України. Наукові основи територіальної організації: навч. посіб. для студ. екон. геогр. спец. вищ. навч. закл. — К.: Вид. ПАЛІВОДА А. В., 2003. — 248 с.

22. Алпатов А. А. Управление реструктуризацией предприятия / А. А. Алпатов. — М.: Высшая школа приватизации и предпринимательства, 2000. — 268 с.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2012 р.